

Aportacions a l'estudi del ball i la música tradicional al terme de Benissa

Miquel-Àngel Flores i Abat - Joan-Lluís Monjo i Mascaró (Ass. d'Estudis "Grup Alacant")

El ball a la societat tradicional era una manifestació que formava part d'un sistema de relacions humanes integrat en una manera de veure el món preindustrial. La presència del ball era habitual dins de les festivitats del calendari agrícola i litúrgic, que regien la vida dels nostres avantpassats, i en determinades festes privades, com ara la matança del porc o en les vetlades casolanes, i, per descomptat, en qualsevol diumenge de l'any. D'aquí s'establien vincles entre la jovenalla o entre els habitants de diferents indrets. Per entendre l'abast d'aquest fenomen, pensem en el paper que representen les discoteques i els pubs en l'actualitat, i fins fa relativament poc, les places dels pobles els dies de festa major.

L'article que presentem vol ser una aproximació al coneixement del ball popular a la localitat de Benissa fins al primer terç del segle XX. Malauradament a hores d'ara només n'hem pogut obtenir dades molt esvaïdes, encara que ens han pogut ajudar per forjar-nos una idea del que va ser el panorama general. La major part de la informació recopilada forma part d'un treball més extens sobre la literatura de tradició oral a les localitats de Tàrbena i Xaló (País Valencià) i Santa Margalida (Mallorca), el qual compta amb el suport de l'Institut Ramon Muntaner i els ajuntaments dels municipis

esmentats. Tot i centrar-nos en aquestes poblacions, hem eixamplat la zona de recerca a una part de la comarca de la Marina, com és el cas de Benissa, per tindre una visió global de la matèria d'estudi.

Per fer més aclaridora l'estructura coreogràfica dels balls, indiquem de manera esquemàtica la disposició dels balladors. Cal entendre que els redolins representen les balladores i els quadres els balladors.

Els estils musicals

Quant a les modalitats que conformaven el ball popular fins al primer terç del segle XX, podem dir que en general Benissa no és una excepció dins el panorama que s'observa al llarg del País Valencià. Hi havia tres famílies musicals principals: la seguidilla, el fandango i la jota.

Per ordre cronològic la **seguidilla** és l'estil més antic i així és com el consideren els informants. A la nostra comarca es caracteritza per prendre coreografia de quadre, on intervenen dos hòmens i dues dones. Un dels moviments corèutics més habituals són els creuaments en diagonal (figura 1). Així mateix tenim noció d'un altra estructura, possiblement relacionada amb aquest ball, encara que no del tot verificada, en què els balladors prenen una estructura aliniada, col·locant-se les dones

al mig i els balladors als extrems (figura 2). Els balladors volten les balladores descrivint la figura d'un huit.

Fins ara, n'hem pogut documentar mostres a Relleu, la Vall de Guadalet, Callosa d'en Sarrià, la Nucia, Altea, Bolulla, Castells de Castells, Tàrbena, Xaló, la Vall d'Alaguar i Benissa. En uns casos, les seguidilles estaven amalgamades amb la jota, i en altres apareixen encara com a peces aïllades. Alguns informants benissers recorden una cançó molt estesa arreu del país amb diverses variants:

*Seguidilles porrilles,
qui les ha tretes?
La filla de l'alcalder,
que té pessetes.*

Figura 1 (les seguidilles, versió 1)

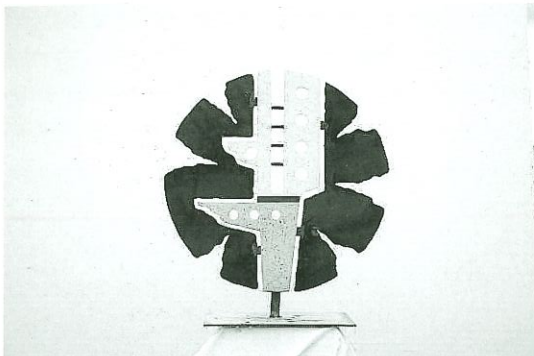

Figura 2 (les seguidilles, versió 2)

En segon lloc tenim la família del **fandango**. Amb aquesta denominació genèrica queden incloses estils ben diferents. El més característic és el fandango de tipus meridional, conegut al sud valencià com a malaguenya, i que a les comarques centromeridionals es coneix generalment sota la denominació de l'u.

A Benissa, es distingia dins

projectes i inicia amb molt esforç una sèrie d'obres que continuen inspirant-se en formes orgàniques. Així presenta l'any 1999 *Aire* en l'Espai Trobat de Benissa i l'any següent *Ona* a la Mostra La Mar d'Art de Xàbia.

- NOUS REPTES

Comença així a treballar l'any 2003, el que serà el compendi de tota la seua obra anterior: *Nou Mil.leni*. Aquest encàrrec de l'Ajuntament de Benissa, el seu poble, significa la satisfacció de Quico pel reconeixement dels seus veïns a la seua trajectòria artística.

Es tracta de la fi d'una etapa que explotava les formes corbes, sinuoses... que es desdibuixaven en l'aire. Que jugaven amb el volum i el no-volum (buit). Ara hi ha una recerca de simplificació, d'estilització... d'elevació... És l'esperit que ara mou la seua creativitat, el que ara l'interessa. Era necessari canviar.

Tancava una etapa per a obrir-ne una altra. Comença a treballar de forma seriosa una nova via estètica ja assajada en obres de mitjà format. La seua escultura aconsegueix la simbiosi

perfecta entre el ferro i el formigó, s'eleva al cel com si d'un monòlit o un tòtem es tractara, i busca l'harmonia amb l'espai, ja siga interior o urbà. Sobre volums plans la forma corba només ens apareix quan la superfície s'obri a

l'exterior o en els orificis que la travessen i que ens ofereixen la tercera dimensió, enquadrada en una perspectiva lineal.

Per a la sisena mostra de "La Mar d'Art" de Xàbia, a juliol del 2005, presenta la que serà la seua obra clau en el camí que prendrà a partir d'ara: *Veles al vent*, guanyadora del certamen i adquirida després per l'ajuntament d'aquesta localitat. En aquesta escultura, com en les altres, deixa patent la seua personalitat mediterrània. A partir d'aquest moment la seua capacitat creativa es multiplica i en poc temps realitza obres com a *Peix*, *Totem I*, les sèries de *Veles al vent* o de *Projectes*, de tamany mitjà, presentades a l'exposició "Escultures: un passat, un present. Quico Torres", a Benidorm l'estiu del 2006.

Junt aquestes escultures farà altres de grandària important com la que presidirà aquesta retrospectiva de la seua obra a Benidorm: *Cel i vent*, adquirida finalment per aquest ajuntament; o la titulada *Mar i cel* (avui enclavada front al Centre d'Art "L'Estació" de Dénia). L'última

d'aquestes escultures (*Angel*) l'hem pogut gaudir a les portes de la Sala d'exposicions del Taller d'Ivars amb motiu precisament de l'exposició homenatge que se li ha dedicat l'any 2008.

Quico treballa amb la perseverància que el caracteritza, investigant en cada nova escultura, entregant-se al màxim en cada nova exposició. Amb un esperit infatigable les idees van per davant de la seua capacitat de treball i de vegades

el fa treballar, al mateix temps, diferents camins. Mostra d'això és la quantitat d'esbossos que també es van donar a conèixer en una exposició paral·lela a la Seu Universitària de Benissa el passat any, així com la nova producció que també presentava per primera vegada al públic en aquesta ocasió (*Sèrie Cercles, Galls, Lluna, ...*) dins de l'apartat d'escultura urbana.

Quico investiga de forma constant. No es conforma, no limita les seues possibilitats. Al contrari, l'escultura troba en ell un futur, un camí encara llarg que recórrer. Nosaltres estarem amb ell per conèixer-lo. Enhorabona.

d'aquesta modalitat entre el **ball de l'u** i el **ball del dos**. Un dels trets més distintius que hem constatat a la nostra comarca, almenys a la darrera època, era el fet que les parelles s'agarraven en les tornades. En algunes poblacions podia adoptar estructures coreogràfiques particulars; com és el cas del rogle; a Relleu en el ball pla, les fileres paral·leles; a Xàbia en el ball de comptes, o el quadre, a Callosa d'en Sarrià. A Benissa, la variant del dos és la més recordada pels informants, ja que aquest ball es va mantindre durant més temps, segurament, pel fet d'agafar-se les parelles en les tornades musicals com en els balls de saló, de procedència centreeuropea, que s'expandiren en aquesta època: vals, masurca, polca, pericó, etc. Cal dir que el ball de l'u també podia executar-se ballant agarrat en les tornades, però amb la diferència que en el dos hi havia "la patadeta" com a passada bàsica del ball (vegeu les fotografies).

N'hem documentat mostres a Relleu, la Vila Joiosa, la Vall de Guadalest, Callosa d'en Sarrià, Bolulla, Tàrbena, Altea, la Vall d'Ebo, Xàbia, Xaló, Orba, el Poble Nou de Benitatxell, Castells de Castells, Pego i Benissa. S'ha de dir que hi ha múltiples denominacions per a aquest estil, com ara la matinera, el ball pla, el ball per dalt, el ball de comptes, l'u, el per u o per la de l'u, el dos...

Per un altre costat dins d'aquesta família del fandango, tenen cabuda altres estils que, tot i no ser variants del fandango

meridional o andalús, presenten cadències i tonalitats musicals

afandangades com s'ha posat de rellevància darrerament en estudis recents. És el cas del ball

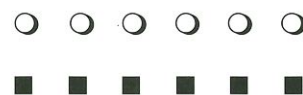

de la **pedreguera** i del **crusao**. Coreogràficament, eren balls d'estructura similar a les seguidilles, però d'evolucions i mudances diferents. La coreografia de la pedreguera era un quadre amb les parelles alternades (vegeu figura 3) i la del crusao es basava en una figura de huit amb sis parelles de balladors. (vegeu figura 4). A la comarca tenim documentat diferents balls afandangats, com a Relleu (el fandango), Benigembla (el ball creuat), Tàrbena (el crusao), Xàbia (les folies) i Benissa (la pedreguera i el crusao). Vegeu la transcripció musical de l'u, del dos i de la pedreguera a l'annex.

Figura 3 (la pedreguera)

Figura 4 (el crusao)

Finalment parlarem de la **jota**, de fet és el gènere més conegut perquè és el més modern dels estils populars de ball. Així i tot, a la darrera època, no va gaudir de la mateixa popularitat que d'altres indrets. De fet, no és dels gèneres més recordats entre els nostres informants. Tot i ser un ball solt de parella, podia prendre diverses formes coreogràfiques, com ara, cadenes, files paral·leles, quadres, tresos i algunes d'elles preses de les evolucions de les danses (per exemple, a Benimantell o a Callosa d'en Sarrià). Ací també hem constatat les dues tonalitats clàssiques per

a interpretar la jota, partint de la postura dels dits en la guitarra: la jota "per dalt" i la jota "per baix", així com el fenomen del requintat de la guitarra per aconseguir una sonoritat melòdica més àmplia.

La jota també es coneixia com a cant per a rondar, per a enversar, i era suport melòdic de cançons de pasqua i de cançonetes infantils de rogle. De fet, la seua popularitat va arribar a substituir les melodies primitives de les danses de carrer així com també les passades o mudances, que van patir un procés d'"ajotament", com en el cas de Benissa o Pinos, i en general, en les localitats que restaven sota la influència dels dolçainers de Callosa d'en Sarrià, com la saga darrera dels Boronat, l'àrea dels quals comprenia bona part de la Marina i localitats veïnes del Comtat. A Pinos tenim constància del cant que interpretaven els quintos quan voltaven per la partida per arreplegar donatius; vegeu davall una de les cançons que es cantaven per a aquesta ocasió (recordada per Joan Mulet):

Els quintos quan se n'anaven digueren: "Adiós [Benissa]", i les xiques contestaven: "Adiós, quintos de mi vida".

Així mateix es recorden a Benissa els diàlegs enversats que cantaven alguns personatges molt enginyosos a so de guitarra en determinades ocasions, com ara en els descansos del ball.

El ball i la dansa

Tot i que a nivell popular el nom genèric del ball tradicional era "ballar les danses", cal distingir el que era "ball" i el que era "dansa" en la societat tradicional.

Els balls eren manifestacions espontànies no vinculades a cap data ni a cap ritual festiu especial, s'interpretaven en qualsevol moment de l'any sempre que hi havia ocasió: generalment el dijous i el diumenge a la vesprada i en dies festius. Podien celebrar-se en les cases particulars, als carrers (els més usuals eren el carrer Sant Doménec o la replaça del carrer Alacant, prop de cal tio Isidro "el Cadirero") i, a Pinos, en determinats espais amples, com ara el Bancal Llarg. Era usual en aquesta partida avisar el començ del ball amb un parell de cornades (si n'hi havia només una això era "senyal de partida"). A les cases particulars de Benissa es movia la festa de manera espontània amb el permís dels amos. Els informants recorden que els jòvens demanaven a les mares si podien fer ball aquella vesprada ("Mare, mos deixa ballar?") i de seguida acudien els seus amics i amigues, cadascú es portava la cadira de casa. Pel que fa als balls que es celebraven en les vetllatoris dels infants (els albadets o angelets), a Benissa es té la

memòria esvaïda d'un costum de l'antigor, potser ja perdut a la darrera del segle XIX, mentre que a Pinos encara era vigent durant els anys 30 del segle XX. En aquesta partida rural encara s'entenia com un costum devot, com una espècie de promesa que els pares acomplien.

Les danses, en canvi, estaven subjectes a dates i espais molt concrets. Generalment tenien lloc a la diada d'una festa patronal. A Benissa tenien lloc al carrer Sant Doménec en la festa d'aquest sant, el segon diumenge d'agost i al llarg de la seua huitada, i a Pinos, el dia de Santa Bàrbera (actualment traslladada el 29 de juliol). Encara que coreogràficament i musicalment les danses s'havien ajotat, com en gran part de la comarca, la seua execució era més reposada i solemne que en el ball de la jota; els balladors i les balladores ocupaven la disposició de dues filerades, una d'hòmens i una altra de dones, que avançaven al llarg del carrer i es creuaven en les tornades. La música era executada a so de xirimita, que és un instrument especialment vinculat a les diades festives valencianes. Les danses solien contenir diversos elements rituals; per exemple, ja de manera molt esvaïda es conserva la memòria del puro que les balladores oferien a la seua parella de ball.

Anomenarem alguns dels balladors de Benissa que els informants recorden, com ara, Encarna Cardona Marí, Gertrudis, Pepa "del Vinyentet", Marc Torres "del Consumero", Maria Torres "la Consumera",

Magdalena Ivars "la Consumera", Elvira "Panxanegra", Anna-Maria "del Redó", Pepe "Corneta", Vicent "del Ginero" (sonador de postisses), Paco "Parrilla", Pasqualeta "la Palletera", les filles de Pasqual "del Cabrero" (Jerònima, Pasquala i Pepa), les filles de la tia Pepa-Tona (Jerònima, Maria, Vicenta i Pepa). Alguns eren considerats com a personatges populars per la seua gràcia. Per exemple el tio Botero, que tocava la flaüta o el tabal i feia de pallasso, o Quico "el Sardí", que ballava amb una ampolla o un got al cap, o el tio Enrique "Cuello", que es disfressava amb un davantal, enrotllant-se els camals dels pantalons, a imitació dels saragüells. Cal remarcar que algunes d'aquestes dones aficionades al ball popular, tot i pertànyer a una generació en què ja s'havia generalitzat el ball agarrat, com elles mateixes reconeixen, "tenien més gust de ballar amb los güelos que amb los jóvens".

De les partides rurals cal destacar Pepe "de Corque" i Jaume "Benito" (de Marnes, Llíber) i Macià "del Morro Partit" (dels Lleus).

Els instruments. Els sonadors

La música del ball solt tradicional era interpretada per cordòfons i per instruments de percussió que s'agrupaven per tocar. Els seus sonadors mai no havien estat considerats com a professionals, com en el cas dels dolçainers o els músics de la banda, simplement s'ajuntaven per fer festa o gaudir de la música. A més, en general, no

tenien nocions de solfeig, interpretaven "d'oïda". D'aquestes agrupacions, de nombre invariable de components, popularment no tenim constància de cap nom; darrerament s'anomenaren *rondalles*, encara que aquest terme ja feia referència generalment a músics semiprofessionals o almenys academitzats.

Dels sonadors tradicionals, a Benissa es recorda la figura de Tonet "del Cego", que era tocador de guitarra i cantador, coneixedor del repertori de ball tradicional. Per una altra banda estava la colla formada per Isidro "el Cadirero" i el seu fill Isidro, Joanet "del Canyaret", Enrique "Cristina", Miquel Amorós, Jaume "del Xaloner", Pere "la Mel", Gabriel "el Pedrapiquer", Pepe "el Surdo" i Toni "Safilà". Vegeu-ne unes fotografies a continuació:

(sonador de flaüta, guitarra, guitarró, bandúrria), recordat per la seua personalitat festiva i mampnedora, Joan Mulet "Juanete" (sonador de guitarra i guitarró), i així mateix, Quico "Terramoll" (sonador de guitarró), Claudio Pons "de Marnes" (sonador de llaüt), Joan Pont "el Romero" (sonador de llaüt i bandúrria). També ens han parlat de Miquelet "de Mengual", Jaumet "d'Escoda", el tio "Queixal" i Quico "Pandala". Per al ball agarrat destacaven el acordionistes Pepe "el Rotllero" i Jaumet "de Felip".

A causa de la desaparició física dels sonadors no podem donar informació d'aspectes essencials com l'afinació i modulacions, les tècniques interpretatives i la construcció. En canvi, sí que hem pogut obtenir alguns exemples físics i fotogràfics, així com informacions orals indirectes.

D'esquerra a dreta, Enrique "Cristina" (llaüt), Isidro "el Cadirer" (guitarró), Gabriel "el Pedrapiquer" (llaüt), Isidro "el Cadirero" (fill) (guitarra), Joanet "el Canyaret" (bandúrria), Pere "la Mel" (guitarra), Miquel Amorós (bandúrria) i Carlos "Mop" (no era tocador habitual). 25 d'abril de 1951.

A Pinos, els tocadors més famosos varen ser a la darrera època el tio Joan "de Cardos"

Cal destacar en aquest capítol, la figura de Jaume Moragues "el Xaloner" com a luthier

D'esquerra a dreta, Pere "la Mel", Gabriel "el Pedrapiquer", Joan "de Canyaret", Pepe "el Surdo" i Jaume "el Xaloner" (al flexotone), 1953.

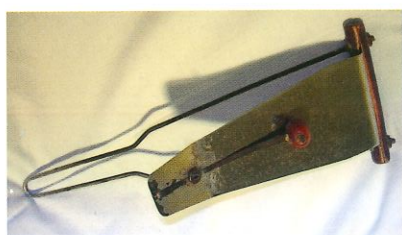
professional. Va ser constructor de guitarres, llaüts, mandolines i violins. Inventà un model de mandolina amb doble fons, que ampliava la sonoritat i, així

Pel que fa als instruments, la guitarra constituïa l'instrument bàsic en les agrupacions de ball solt tradicional. Marcava el ritme, amb una alternança de rasguejos

mateix, el flexotone, instrument de percussió (vegeu-ne la fotografia).

i colpejos, segons els paràmetres de l'estil antic. Les documentades a Benissa estan basades en la guitarra flamenca. Un altre

instrument era el guitarró, variant de la guitarra però de mida inferior. Els constatats eren de cinc cordes.

També hi havia els anomenats instruments de pua, com la bandúrria i el llaüt, encarregats d'executar les variants melòdiques dels diferents estils.

La resta d'instruments que es feien servir eren els de percussió, com ara la pandereta, el cànter, la canya badada, el riquirrac o carraca, els ferrets i les postisses. Podem destacar que les postisses eren enflocades i només les sonaven els hòmens. L'ús d'aquests instruments no era essencial a l'hora de fer ball; en canvi, sí que ho eren la guitarra i el guitarró.

També hem pogut constatar l'existència d'instruments de vent populars, com les flaütes o flaviols, construïts de canya i utilitzats generalment per pastors, i la parella formada per una dolçaina o xirimita i un tabalet, imprescindibles en l'acompanyament de les danses i en diversos actes vinculats a la festa (processons, cercaviles, corregudes, cucanyes, acompanyament del pa

beneït...). En aquest apartat cal esmentar la figura de Simeon Mulet Escoda, dolçainer de Pinos, encara que afincat a Pedreguer, molt popular a la comarca, de formació autodidacta, però seguint el referent dels dolçainers de Callosa d'en Sarrià. El seu primer acompanyant al tabalet va ser Pepe Escales "la Cova", també de Pinos.

La transmissió de la música i el ball tradicional

La guerra civil suposa la fita simbòlica que marca el trencament entre la tradició del ball popular solt i el triomf del ball agarrat, que ja convivia des de la darrerria del segle XIX amb els models autòctons.

A partir de llavors, observem una decadència en la transmissió

generacional del ball solt, que es refugia paulatinament només en el si d'algunes famílies o d'algunes persones, generalment hòmens, custodes d'excepció del patrimoni etnomusical de la tradició local. No cal dir que, com que llevat de casos molt particulars no hi hagué una transmissió generacional d'aquest saber, en morir-se aquests personatges es va perdre també el seu bagatge cultural. Per una altra banda es difongué coetàniament el model no gens afortunat que representava la Sección Femenina, amb els seus grups de Coros y Danzas. Aquesta institució monopolitzà la faena de recuperació del folklore autòcton durant la postguerra i els anys del franquisme; però des d'un punt de vista ideologitzat i sense cap interès de restablir el ball popular de manera espontània i viva com havia estat sempre, sinó com un simple espectacle, o siga, un simulacre fals i edulcorat de la tradició autòctona presentat sota el format de posades en escena, amb coreografies uniformadores i indumentàries pseudofolkloriques arbitràries. Posteriorment, ja en la transició, els anomenats grup de danses, no han sabut estar, en general, més que una actualització dels antics Coros y Danzas ara, però, centrats en aspectes externs com la indumentària o l'ampliació de "repertori" de peces de ball, principalment vistoses, sense entendre el fet del ball com a manifestació lúdica i espontània, adaptada als temps presents, sinó amb una visió romàntica i caduca del nostre patrimoni musical, com una realitat morta

del passat. A més, tampoc s'han preocupat a aprofundir en temes com la restauració de peces amb criteris etnomusicals i etnopoètics.

Per concloure

Des de l'òptica actual la millor proposta de revitalització del ball i de la música popular seria trencar amb la idea que l'objectiu ha de ser necessàriament un espectacle, o siga, que no ha de tindre cap vincle amb el que representen els grups de danses: vestimentes que pretenen ser antigues (disfresses), muntatges coreogràfics, arranjaments musicals, posades en escena. S'ha d'aconseguir, però, la vinculació de les noves generacions amb el nostre (seu) patrimoni musical. Però, ¿com?

En primer lloc, presentant el ball, el cant i la música com un fenomen actual, viu, participatiu, que és vàlid encara i no està renyit amb la modernitat. Els mitjans de transmissió ja no poden ser les generacions ancianes que visquen la tradició, sinó que s'ha d'encaminar al context de l'ensenyament. Els professors de música, o d'educació física, o l'assignatura de cultura popular, hauran de jugar un paper fonamental en aquesta tasca. En segon lloc, les comissions de festes, compromeses amb la cultura del poble, i no només abocats a aspectes més superficials o intrascendents. El ball popular, les danses, també poden ser un complement lúdic interessant, com demostra l'exemple de Callosa d'en Sarrià o les Festes dels Enfarinats d'Ibi, en què els festers de cada any

ixen a ballar les danses com una activitat més de la seua participació a la festa i atraven la resta del poble.

Per altra banda, una altra manera de fomentar la participació de la gent són els aplecs de música i ball popular que s'han escampat darrerament al nostre país en diferents formats: com a aplecs de sonadors o cantadors (Massalfassar, Biar, Mutxamel, Benassal, Borriana, Orito) o com a vetlades de ball folk (Quart de Poblet, Burjassot, Algemesí). La filosofia d'aquestes trobades és, per un costat, la mostra de les formes vives de música i de ball, i per altre, la participació oberta i lúdica del públic present; sense la barrera que podria representar un espectacle, com ara, de grups de danses, en què hi ha una divisió molt clara del que és el públic (element passiu) i els balladors (espectacle tancat). A la comarca de la Marina el referent ha estat fins ara el Festacarrer d'Ondara (malauradament traslladat ara per motius polítics a la Xara). Aquest moviment és un reflex del que està succeint al nostre entorn, encara que ací ha arribat més tardanament i encara no ha arrelat del tot. Hem d'esmentar com a exemples més importants les fires de música d'arrel popular de Catalunya (Manresa, Vilanova i la Geltrú, Tortosa, Barcelona, Girona), basades en el model del Tradicionari de Gràcia; el ball de bot a Mallorca, tot un fenomen social; com els *encuentros de cuadrillas* de Múrcia, Almeria i la Manxa. Quant a la música, caldria fixar-

se en l'estil interpretatiu dels músics tradicionals. Actualment les rondalles de pols i pua desconeixen aspectes essencials en la interpretació del repertori tradicional, com ara, el rasgueig i colpeig de la guitarra, i han deixat de banda instruments com el guitarró i la percussió, cosa que ha influït en la ralentització del ball i, alhora, en la pèrdua de matisos melòdics, com ara el requintat. Açò ha afectat en una menor orquestració i força interpretativa.

Informants

La major part de la informació que oferim en aquest article procedeix de diverses enquestes realitzades a persones de Benissa: Magdalena Ivars Torres, Rosa Moragues Bolta, Vicente Pellicer Cardona i Pasquala Orihuel (+), i d'originàries de Pinos, encara que habitants a Xaló, Benissa i Pedreguer: Josefa Ferrer, Joan Mulet Escoda, Maria Mulet Escoda i Simeó Mulet Escoda (+). A tots ells donem les gràcies per haver volgut compartir amb nosaltres una part de la seua memòria personal.

Agraïments

Així mateix, hem d'agrair d'una manera molt especial la col·laboració i l'encoratjament de M. Amparo Bertomeu Giner perquè aquest escrit poguera eixir publicat, i també el suport i les aportacions de Xavier Tro i J. David Ivars Pellicer, i la paciència i l'amabilitat de

Magdalena Ivars Torres "la Consumera" i de Maria Mulet Escoda.

Fonts bibliogràfiques

CABRERA I SENDRA, Pere (2004): "La nostra gent. Jaume Moragues Ivars (Jaume el Xaloner), artesà i lutier (1898-1968)", *Calendari de brillants 2004*, Benissa, pp. 13-15.

CARDONA I IVARS, Joan-Josep (2005): *Pinos, una societat humana a la serra de Bèrnia*, Ajuntament de Benissa, Benissa.

GINESTAR I GINER, Cati & PINEDA I RIBES, Eva (2008): "Balls populars de Benissa", *Festes Puríssima Xiqueta 2008*, Benissa, pp. 77-79.

GRUP ALACANT (2007): *Ja plora la nyora. Música i tradició de música oral de Guardamar del Segura*, Associació Cultural "la Gola" - Associació d'Estudis "Grup Alacant", Guardamar.

SEGUÍ, Salvador (1973): *Cancionero musical de la provincia de Alicante*, Diputació Provincial d'Alacant, Alacant.

ANNEX

A la primavera de la dècada de 1970 Salvador Seguí encara entrevistà a Benissa alguns sonadors tradicionals, concretament Pere Femenia

Cabrera (Pere "la Mel"), Gabriel Ivars Pérez (Gabriel "el Pedrapiquer"), Pep Bertomeu Tur (Pepe "el Surdo") i Antoni Bertomeu Garcia (Toni "Safilà"), i transcrivé en el seu *Cancionero musical de la*

provincia de Alicante diverses peces de la tradició etnomusical benissera: una cançó de batre i diverses peces de ball: l'u, el dos i la pedreguera. Els oferim algunes d'aquestes peces de ball:

The image shows four pages of musical notation from a spiral-bound notebook, arranged in a 2x2 grid. The top-left page is titled "El Dos" (Benissa) and features a vocal line and guitar accompaniment. The top-right page continues the notation for "El Dos", including lyrics: "E-res blan-ca com la neu." and "E-res blan-ca com la neu. tot el mon". The bottom-left page continues the notation for "El Dos" with lyrics: "es-à-ya-el-est, es-es van de-ri-a-va-va", "al quin cos mes a-er-a-al que pu-er-er", and "li Ma-re de Deu." It includes markings like "Al Seg" and "Paseo terminar". The bottom-right page is titled "Pedreguera" (Benissa) and shows the beginning of the piece with a tempo marking of J. = 76 and parts for voice and guitar.

FESTES
2009
PURÍSSIMA
XIQUETA

DEL 24 D'ABRIL AL 3 DE MAIG

BENISSA

FESTES PURÍSSIMA XIQUETA 2009

DEL 24
D'ABRIL
AL 3 DE
MAIG

Benissa

-Marina Alta-

Índex

SALUDES

Saluda de l'Alcalde, JUAN BAUTISTA ROSELLÓ TENT	9
Saluda de la Regidora de Festes, RAQUEL SOLIVERES FULLANA	10
Saluda del Rector, DOMINGO SABATER SALELLES	11
Saluda de l'Alcalde dels Fadrius, JOSÉ CATALÀ ROSELLÓ	12
Saluda del President de la Comissió, PEDRO CABRERA TRO	13
Saluda de la Regina de Festes, LUCIA PIERA FERRER	14
Saluda de la Regina Infantil, AIDA QUART CUELLO	28
Junta Directiva	35
Clavaris i Clavariesses	36
Pregó 2008, PEDRO DUQUE DUQUE	38

LA FESTA 39

Carta de la Casa Reial	40
L'escenari de l'elecció, AMPARO BERTOMEU GINER	41
Resum d'un any que mai oblidarem, IRINA CAPO i JOAN GILABERT	44
Calendari Festers	54
Tauomàquia: Goya y Picasso en Benissa COMISSION DE FIESTAS 2009	56
La Tauomàquia de Goya y Picasso, FUNDACION JUAN MARCH	57
In Memoriam, LA COMISSIÓ	60
Per als Festers Infantils, MAYTE	61
1999-2009, L'ANYÀ DEL 81	65
Els festers de menuts	66
Quintà del '68	72

PROGRAMA D'ACTES 73

RACÓ DEL RECORD i DE LA FE 85

Descanse en paz, el Tío Pepe Mollá, DOMINGO SABATER SALELLES	86
Homenatge a Paco "La Parra", DOMINGO SABATER SALELLES	88
Las Palabras de la Virgen, FR. RAMÓN BASELGA	91
I un gran tresor de fe, la Puríssima Xiqueta, FR. J. JORDI ESCRIVÀ	92
La Puríssima en tiempo de guerra, TERESA TENT CAPO	94
La religiosidad popular en el río Ucayali - Perú JOSÉ RAMÓN PALACÍ GARRIDO	96

RACÓ LITERARI 99

La vida en el seminari franciscà, PERE CABRERA i SENDRA	100
Els orígens i les herències àrabs de Benissa, IMMACULADA CRESPO FONT	104
Records d'un professor de valencià a l'antic Seminari, TOMAS LLOPIS	108

Història de les restes de Jaume I, MARIONA IBARS	110
Records de les estades i els àpats a Benissa, ISABEL DARDER ANDRÉS	113
L'ús d'algunes paraules. Políptic, CONSOL FONT	119
El partit comunista de Benissa durant la II República, ROBERT LLOPIS i SENDRA	126
Les sènies de rosari a Benissa, TEODORO CRESPO i FELIP SALA	132
Els retrucs lingüístics a Benissa, FRANCESC-XAVIER SOLER i GARCIA	136
Quico Perles y Luisa Ferrer, un matrimonio peculiar, LLORENÇ BERTOMEU BANYULS	139
Aportació de M. Rikli al paisatge vegetal de Benissa en 1905, JOSEP FERRER AUSINA	142
Paulina Ibarra Blasco de Benavent (Narciso del Prado) y Ricardo Benavent Feliu, un matrimonio de escritores y viajeros, JUAN BTA. CODINA BAS	148
Història de la família Ivars, JOSEP ANDREU IVARS	152
Quico Torres: l'expressió en les seues mans ANNA SARRIÓ ALCANTARILLA	156
Aportacions a l'estudi del ball i la música tradicional al terme de Benissa, MIQUEL-ÀNGEL FLORES i JOAN-LLUIS MONJO	161
La Festa, ÀNGEL CRESPO	169
El espacio atrapado en la cerámica de Joan Esquedo, MIGUEL FERRER MIRET	170
Volvo Ocean Race 2009, PEPE RIBES	172
Historia de la fábrica de plástico de Benissa	174
Evolució del concepte de patrimoni cultural CARMEN GINER BURGUETE	176

RACÓ DE LES ASSOCIACIONS 179

Els amics de la Cavalcada de Reis JOSÉ DAVID IVARS PELLICER	180
Cáritas Parroquial de Benissa	183
Amics del parany de Benissa	186
Associació de Moros i Cristians de Benissa JOSÉ DAVID IVARS PELLICER	187
Mans Unides Comarcal Benissa, M ^e FCA. BERTOMEU SALA	188
Asociación de jubilados y pensionistas "Bènia"	190
Agrupación Fotográfica Benissa	191
Asociación Española Contra el Cáncer, PURA PLANELLS IVARS	192
Agrupación Filatélica-Numismática de Benissa, MARCOS ANTONIO TORRES PLANELLS	193
Associació de Mestresses, Consumidors i Usuaris de Benissa	196
Les Escoles Esportives a Benissa, PERE TENT ROSELLÓ	197
Societat Lírica i Musical de Benissa, LOLI JUAN APARICIO	200
Agrupació de Cornetes i Tambors de Benissa	202

RACÓ PUBLICITARI 203

Índex Publicitats	426
-------------------------	-----